

Силабус курсу
«Культурологічні виміри ментальності»

Освітній ступінь: бакалавр
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 033 Філософія
Освітньо-професійна програма «Аналітика суспільних процесів»
Кількість кредитів – 4
Рік підготовки, семестр – 1 рік, 2 семестр
Компонент освітньої програми: основна
Дні занять: згідно з розкладом занять.
Консультації: Очні консультації: середа: 14.10-16.10
Онлайн- консультації: у Viber групі курсу кожного дня з 16-00 до 17-00.
Мова викладання: українська

Керівник курсу:	Доктор філософських наук, професор кафедри філософії та суспільних наук – Буяк Богдан Богданович.
Контактні телефони викладача:	+0380673506564
Е-mail викладача:	Buyak.Bogdan@tnpu.edu.ua
Сторінка викладача	https://tnpu.edu.ua/faculty/history/buyak-bogdan-bogdanovich.php
Сторінка курсу в Moodle	

Анотація дисципліни

Дисципліна “Культурологічні виміри ментальності” спрямована на оволодіння здобувачами вищої освіти ґрунтовними культурологічними знаннями, формування у них навиків аналітичного мислення і культурологічної грамотності, навчання їх базовим методам пізнання і аналізу соціальних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу соціально-політичних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.

Мета курсу: На основі отриманих знань щодо природи і специфіки ментальності а також архетипів свідомості сформувані у студентів навички аналітичного мислення щодо ментальної сфери культури, її визначників та складових; розуміння взаємообумовленості ментальності та архетипів культури; знання особливостей та сучасних поглядів на менталітет національної та загальноцивілізаційної самосвідомості.

Основні завдання: ознайомлення студентів з визначниками, складовими та рівнями ментальної сфери культури. Отримання знань щодо основних філософських та культурологічних шкіл та напрямків в дослідженні ментальних характеристик різних типів культури. Засвоєння отриманих знань дасть можливість студентам надавати неупереджену експертно-аналітичну оцінку та характеристику різним проявам та явищам культурного та суспільного життя.

Зміст дисципліни «Культурологічні виміри ментальності» розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців 033 Філософія, норм і традицій вищої університетської освіти а також профілю освітньо-професійної програми.

Навчальний контент:

Години (лек./сем./ сам.р.)	Тема	Результати навчання	Завдання
Змістовий модуль 1. Ментальність як тип культури			
2 / 2/	1. Ментальність як геном культури	Знати як термін ментальність увійшов у філософську і психологічну риторичку. Вміти пояснити чому поняття ментальності стало невідомою частиною у поясненні багатьох етнічних процесів. Пояснити суть ідеї менталітету Еміля Дюркгейма і Марселя Мосса.	Тести
2 / 2/	2. Менталітет як культурна самоідентифікація	Знати як ментальність характеризує специфічні рівні колективної та індивідуальної свідомості. Обґрунтувати чому соціальна поведінка людей не складається лише з неперервної аналітичної діяльності.	Кейси, тести, питання
2 / 2/	3. Генеза полікультурної картини світу	Знати сутність факторів які породжують ментальність як самостійний феномен. Пояснити чому різні типи мислення визначають різні типи культур.	Тести, питання
2 / 2/	4. Погляди філософів і вчених на ментальність як безсвідомий аспект психіки людини.	Знати погляди філософів на ментальність як безсвідомий аспект психіки людини. Пояснити суть поглядів на ментальність культури Зіґмунда Фрейда і Карла Густава Юнга.	Тести, питання
2 / 2/	5. Погляди на типологію культур як властиві різним народам механізми мислення.	Знати сутність поглядів на різні типи культур Освальда Шпенґлера, Миколи Данилевського, Пітірима Сорокіна. Знати типи ментальностей. Пояснити суть поглядів на ментальність як «образ думок» Марселя Мосса.	Кейси, тести, питання
2 / 2/	6. Вчення про менталітет через етнічну свідомість і самосвідомість.	Знати зміст поглядів психолога Вільгельма Вундта, філософа Едмунда Гуссерля, історика культури Вільгельма Дільтея на менталітет і культуру.	Тести, питання, кейси
2 / 2/	7. Вчення про менталітет через географічний детермінізм.	Знати суть поглядів дослідника і письменника Шарля де Монтескє та теолога і філософа Карла Шмітта як географічні фактори формують національний характер суспільства.	Тести, питання

Змістовий модуль 2.
Культурно-історичні фактори ментальності

2/ 2/	8. Погляди на поліваріативність факторів які формують менталітет	Знати сутність вчень про ментальність через об'єднуючі фактори за територіальними і етнічно-національними ознаками. Визначити основні фактори, що визначають ментальність українського народу.	Тести, питання, кейси
2/ 2/	9. Характерні риси світогляду як основа формування ментальності	Знати особливості і механізм формування світоглядних пріоритетів на ранніх етапах розвитку культури. Пояснити зміст ідеї «примітивної ментальності» Люсена Леві-Брюля і Ернста Касієра.	Тести, питання, кейси
- / 2/	10. Традиції та історичні події як основа формування ментальності	Знати зміст поняття «життєвого світу» Едмонда Гусерля. Пояснити підхід до вирішення проблем ментальності дослідника-медієвіста Арона Гуревича. Пояснити зміст проблеми колективної ментальності історика Жоржа Лефевра та поняття «соціального характеру» Еріха Фромма.	Тести
- / 2/	11. Територіальні та регіональні фактори як основа ментальності	Розуміти ідею Античної ментальності Анатолія Лосєва як алгоритму в контакті європейців з іншими культурами. Знати ідею колективної ментальності соціолога Алексиса де Токвіля.	Тести
2 / 2/	12. Дискусії дослідників що до формування ментальності	Дати відповідь на питання що до підстав дискусії про існування колективних уявлень на безсвідомому рівні. Розуміти суть проблеми: менталітет як явище- містифікація чи симулякр?	Тести
2 / 2/	13. Процеси глобалізації і диференціація людей з причин різниці ментальностей	Пояснити відсутність єдиного змісту менталітету. Знати чому гнучкий характер поняття менталітету робить неможливим існування його в контексті космополітизму і культурного універсалізму.	Тести

Формування загальних та фахових компетентностей.

Індекс в матриці	Програмні компетентності
	Загальні компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК 2	Здатність бути критичним і самокритичним

ЗК 3	Здатність працювати в команді
ЗК 4	Здатність працювати автономно
ЗК 5	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології
ЗК 8	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
ЗК 9	Цінування і повага різноманітності та мультикультурності
ЗК 10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
ЗК 12	Здатність до проведення наукових досліджень
ЗК 13	Інтелектуальна комунікація
Спеціальні (фахові) компетентності	
СК 1	Здатність критично осмислювати культурологічні проблеми, аналізувати наукові здобутки та результати культурологічних досліджень
СК 2	Здатність осмислювати ментальність крізь призму культурологічних досліджень, розглядати проблеми ментальності як соціальне явище.
СК 3	Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення в галузі культурології, розуміти сучасні проблеми ментальності.
СК 4	Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування емпіричних даних та теоретичного матеріалу з використанням усталених і новітніх методів культурології.
СК 6	Здатність здійснювати предметний компаративний аналіз феноменів що репрезентують унікальність і різноманітність традицій менталітету різних етносів.
СК 8	Здатність надавати експертно-аналітичну оцінку та прогнозувати потенційні можливості використання стереотипів менталітету з метою деструктивного впливу на свідомість людей, розпізнавати найбільш поширені маніпуляційні прийоми і методи.
СК 10	Здатність розробляти і реалізувати наукові і прикладні проекти у культурологічній сфері, а також дотичні до неї міждисциплінарні проекти.
СК 11	Здатність управляти робочими або навчальними процесами у галузі гуманітарних наук, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
СК 12	Здатність застосовувати багатоманіття культурологічних шкіл і методологій при вивченні феномену ментальності.

Програмні результати навчання:

ПРН 5	Спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
ПРН 6	Знати основні напрями, тенденції, проблематику сучасної філософії та суспільних наук.
ПРН 7	Розуміти сучасну наукову картину світу, її основні проблеми та суперечності.
ПРН 8	Оперувати основними філософськими, економічними, соціологічними, політичними методами і підходами, розуміти етико-практичну значущість філософського та соціально-гуманітарного знання у здійсненні аналітичної діяльності.
ПРН 9	Мати навички написання філософських текстів, проведення політичних, соціально-економічних та наукових досліджень.
ПРН 10	Мати навички реферування, систематичного огляду і порівняльного аналізу філософської, суспільствознавчої й загальнонаукової літератури та уміння роботи з документами різних видів..
ПРН 11	Вміти аналізувати міркування, різні види інформації, факти, статистичні дані, робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки, прогнози та надавати

	рекомендації.
ПРН 12	Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано; використовувати технології ефективного спілкування і раціональної поведінки у професійній комунікації.
ПРН 13	Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.
ПРН 14	Уникати симуляцій, плагиату та інших виявів академічної недоброчесності у сфері аналітичної діяльності або навчання
ПРН 15	Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності і вирішення можливих конфліктних ситуацій та вміння планувати, організовувати й аналізувати міжособистісну взаємодію у процесі професійної комунікації
ПРН 16	Вміти застосовувати загальногуманітарні, філософські, політичні й економічні знання в різних сферах життєдіяльності
ПРН 17	Мати навички участі в наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії та суспільних наук
ПРН 18	Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури і електронних баз та критично аналізувати, класифікувати, систематизувати й інтерпретувати її.
ПРН 19	Вміти використовувати інформаційні, комунікаційні, соціально-політичні й PR-технології для вирішення практичних завдань у різних суспільних сферах та здійснювати їх аналіз у професійній діяльності.
ПРН 20	Розуміти сучасні економічні процеси, аналізувати і прогнозувати ринкові явища на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок та вміти розробляти й підтримувати інноваційні проєкти, стартапи.
ПРН 21	Вміти передбачати й оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів та управлінських рішень на результативність діяльності організації; вирізняти маркетингові технології при плануванні діяльності та розробці стратегій розвитку підприємства чи установи.
ПРН 22	Знати нормативну суспільно-політичну й економічну теорію, їх прикладні та порівняльні аспекти; використовувати порівняльно-категоріальний та аналітично-дослідницький апарат сучасної світової суспільної думки.

Основні джерела

1. Аверінцев С.С. Символ// Софія-Логос: Словник.3-є вид.-К.:ДУХ І ЛІТЕРА,2007
2. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры: Два филос. введения в двадцать первый век. – М., 1991. - 413 с.
3. Василенко І. Архетипи і коди політичної культури.
[URL:http://biblio.royalwebhosting.net/arhetipyi-kodyi-politicheskoy-20083.html](http://biblio.royalwebhosting.net/arhetipyi-kodyi-politicheskoy-20083.html)
4. Гачев Г. Д. Миф. Национальный. Индивидуальный. (Опыт экзистенциональной культурологии) / Г. Д. Гачев // Миф в культуре: человек – не-человек. – М. : Индрик, 2000.
5. Гачев Г. Национальные образы мира. – М.: 1988. – 448 с.
6. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – Донецьк, 2007.
7. Гуревич, А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич.- 2-е изд., доп. и перераб. М.,1984- 486 с.
8. Гуревич П.С. Культурология. Учебное пособие. – М.: Знание, 1996. – 288 с.
9. Долгов К.М. От Киркегора до Камю: Очерки европейской философско-эстетической мысли XX века. – М.: Искусство, 1990. – 399 с.
10. Ермаков, С. Расовые архетипы, этническая психология и окружающая среда /С. Ермаков : Сб. статей М.: Магистр, 1998.- 360с.

11. Історія світової культури: Навч. посіб./ Керівник авт.колективу Л.Т.Левчук. – 3-тє вида., переробл. ідоп. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 400 с.
12. Історія світової культури. Культурні регіони: Навчальний посібник / Під ред Л.Левчук. – К.: Либідь, 2000.
13. Кримський С.Б. Архетипи української ментальності / С. Кримський // Проблеми теорії ментальності / Попович М. В., Кисляковська Ю. В., Вяткіна Н. Б., Навроцький В. В., Васильченко А. А. – Київ : Наукова думка, 2006. – 406 с. [Проект “Наукова книга”].
14. Кримський С. Б. Архетипи Української культури / С. Б. Кримський // Вісник Національної академії наук України : загально-наук. та громад.-політ. журн. 1998. – № 7–8. – С. 74–87.
15. Кримський Б. С. Запити філософських смислів / Кримський Сергій Борисович. – К. : Вид-во ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
16. Культурологія: Навч.посіб.для студ.вищ.навч.закл./Упоряд.: О.І.Погорілий, М.А.Собуцький. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.»,2005.-320 с.
17. Культурология XX век. Словарь. – Спб.: Университетская книга, 1997.
18. Культурология: Учебн. Для студ. вузов/ Колл. Авт., Под ред. Н.Г.Багдасарьян. – М.: Высш.шк., 1998. – 511 с.
19. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред.. А.Є.Конверського. – Харків; Фоліо, 2013 . – 863с.
20. Кассирер, Э. Философия символических форм : введение и постановка проблемы. Культурология. XX век. Антология / Э.Кассирер. М., 1995.-275с.
21. Леви-Стросс, К. Структурная антропология / К. Леви-Стросс. М.: Наука, 1983.-536с.
22. Лотман, Ю.М. «Договор» и «вручение» себя как архетипические модели культуры. Проблемы литературной типологии и исторической преемственности / Ю.М. Лотман // Тарту.:Учен. Зап.,ТГУ, вып. 513, 1981.155 с.
23. Личковах В. Універсалізм і регіоніка в сучасній етнокультурології / Володимир Личковах // Культурологічна думка : щорічник наук. праць. – К. : Ін-т культурології НАМУ, 2010. – № 2. – С. 48–53.
24. Мосенкіс Ю. Л. Мова трипільської культури. — К., 2001 16. Пропп, В.Я. Исторические корни волшебной сказки / В.Я. Пропп. Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1986.-382 с.
25. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. Посібник/Відп.ред. та автор вст. Слова С.Кримський- К.: Либідь, 1996. – 360 с.
26. Попович М. В. Мировоззрение древних славян. — К., 1985.
27. Попович М.В. Нарис історії культури України. — К., 1998
28. Проблеми теорії ментальності. Електронний ресурс: URL: <http://www.filosof.com.ua/Mentaltheorie/Zmist.htm>
29. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии // Потебня А. А. Слово и миф. — М., 1989.
30. Сендерович, С. Ревизия юнговой теории архетипа. / С. Сендерович // Избранные статьи по аналитической психологии. СПб.: София, 1991.- С. 2641
31. Степко М.Т. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз) –К.: Товариство «Знання», 1998.- 251 с.
32. Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов/Сост., редю и вступ. ст. Б.С.Ерасов. – М.: Аспект Пересс, 1999. – 556 с.
33. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1983.
34. Юнг, К.Г. Психология и Восток / К.Г. Юнг.- М.: АСТ, 1996. -138 с.
35. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI—XVII ст. — К., 2002. — 132с..

Визначені рамки дисципліни:

● **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, довідка від лікаря).

● **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час виконання практичних завдань та он-лайн тестування (наприклад, програма Moodle) у процесі заняття. Заборонено оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства. За порушення академічної доброчесності здобувачі можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти, позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання тощо.

● **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять, як правило, є обов'язковим компонентом навчання. За необхідності (віддаленість місця проживання чи роботи здобувача) чи наявності об'єктивних причин (участь у програмі академічної мобільності чи конференції, міжнародне стажування, хвороба тощо) відвідування може відбуватись вибірково за погодженням із керівником курсу. Навчання здобувачів також здійснюється в дистанційному режимі на платформі Moodle. За умови індивідуального навчального графіка студент має можливість отримати позитивну оцінку завдяки виконанню планових завдань та ІНДЗ. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Пропущені заняття можна відпрацьовувати у визначений час згідно з графіком.

● **Політика оцінювання.** Враховуються бали поточного контролю (40 балів), самостійної роботи (40 балів), підсумкового контролю (екзамен): тестування 2-х рівнів та творче завдання (20 балів). При цьому враховується присутність на заняттях та активність студента під час занять; недопустимість пропусків та запізньов на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання завдань. Студентам, які беруть активну участь у наукових семінарах, круглих столах, конференціях та презентують високоякісні знання з філософії освіти, може підсумковий контроль, за згодою викладача, зараховуватись «автоматично» (повністю або частково, залежно від наукового-практичного досвіду у вивченні дисципліни)

Оцінювання

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1(теми 1,2,3,4,5,6,7) робота на семінарських заняттях	49
Модуль 2 (теми 8,9,10,11,12,13) робота на семінарських заняттях	42
Підсумковий контроль (теми 1-13)-тести 2 рівнів, творче завдання	9
Разом	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
65-74	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Остаточна оцінка за курс розраховується таким чином:

Поточне оцінювання													Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2							
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13		
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	9	100
49							42							

Пререквізити курсу

Ефективність засвоєння змісту дисципліни значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував такі дисципліни як «Філософія», «Історія української культури».

Формат дисципліни:

Формат дисципліни змішаний (blended): до очного навчання додається електронний супровід дисципліни в системі Moodle. Blended Learning – викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами дистанційного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, інтерактивні елементи, онлайнконсультування тощо